

24.9.2013 VÄLIRAPORTTI 1.5.–31.8.2013

HANKEPÄÄTÖKSEN SAAJA: VÄSTERBOTTENIN MUSEO
DIAARINUMERO: 304–201000913
YHTEYSHENKILÖ: BERIT ANDERSSON
PARTNERI: MUSEOVIRASTO
YHTEYSHENKILÖ: HELENA TASKINEN
HANKEEN NIMI: **SKOGENS KULTURARV I KVARKENREGIONEN 2 (SKAIK2)**

1. Hankkeen tausta

Idea metsiin ja arkeologiseen kulttuuriperintöön liittyvästä pohjoismaisesta projektista syntyi keväällä 2007, jolloin Västerbottenin museo Uumajasta otti yhteyttä Museovirastoon ja ehdotti yhteistä hanketta. Kevään 2007 yhteistyöpalavereissa todettiin, että Pohjanmaan ja Västerbottenin pitkä yhteinen historia, ympäristöolosuhteet, metsien arkeologinen kulttuuriperintö sekä lisääntynyt tehometsätalous tarjoavat mielenkiintoisen ja haastavan perustan yhteiselle projektille. Projektin tärkeimpänä tavoitteena on vähentää metsätalouden aiheuttamia muinaisjäänösvahinkoja laaja-alaisella yhteistyöllä, koulutuksella, tiedotuksella ja uudenlaisia menetelmiä kehittämällä. Päämäärä on kunnianhimoinen ja sen saavuttamiseksi on tärkeää hyödyntää kaikki mahdollinen kokemus ja osaaminen Merenkurkun molemmin puolin.

SKAIK-hanke on aloitettu vuonna 2009 vuoden mittaisena innovaatioprojektina (**SKAIK1**). Pilottivuoden uutta luoneet tulokset ja laaja-alainen yhteistyö kannustivat hakemaan projektille jatkoa. Toteuttamishankkeessa 2011–2013 (**SKAIK2**) Suomen yhteistyökumppaneiden Museoviraston ja Metsäkeskuksen lisäksi mukana ovat myös Metsänhoitoyhdistys Etelä-Pohjanmaa, UPM, Metsäliitto, Stora Enso, Metsähallitus, Pohjanmaan museo sekä alueen kunnat.

2. Hankkeen tavoitteet

Hankkeen Suomen kohdealueeksi on valittu Kyrönmaa, joka on Laihian, Isonkyrön ja Vähäkyrön (nyk. osa Vaasan kaupunkia) kuntien muodostama seutukunta. Hankkeessa jatketaan metsien kulttuuriperinnöstä tiedottamista ja koulutusta tarjoamalla informaatiota metsäalan toimijoiden lisäksi myös metsänomistajille ja metsäalan oppilaitoksille. Suuri osa Kyrönmaan muinaisjäänöksistä ja kulttuurikohteista sijaitsevat nykyisissä talousmetsissä. Projektissa luodaan yhteistyössä metsäalan ammattilaisten kanssa metsätalouden tarpeisiin soveltuvia menettelytapoja ja käytäntöjä, jotta kohteet voidaan ottaa mahdollisimman hyvin huomioon metsien käytössä ja hoidossa. Suomen osuudessa metsien arkeologista kulttuuriperintöä esitellään valikoituja muinaisjäänöksiä kunnostamalla, esittelemällä niitä opastein maastossa ja www-sivuilla. Käyntikohteiksi on valittu muinaisjäänöksiä, jotka ovat helposti saavutettavia tai sijoittuvat jo valmiin kulttuuri- ja luontoreitin varteen. Kohteiden saavutettavuuden ja hoidon jatkuvuuden kannalta on tärkeää, että ne voidaan linkittää seudulla jo entuudestaan toimivaan virkistys- ja matkailukäyttöön.

Hankkeen Suomen tavoitteet toteuttamisvaiheessa 2011–2013 ovat:

	2011	2012	2013
Metsäalan yhteistyö	Metsänomistajien informointi ja koulutus, muinaisjäännökset ja metsänkäsittely	Metsäalan oppilaitokset, neuvonta, tiedottaminen, luonto- ja kulttuurireitin suunnittelu, metsien arvokkaat elinympäristöt, ympäristötukineuvonta	Toimintaohje metsänkäsittelystä muinaisjäännösalueilla, luonto- ja kulttuurireitin toteutus
Inventointimenetelmien kehittäminen	Kehittäminen ja testaaminen	Menetelmän käyttöönotto	Käyttökokemukset, arviointi, kehittämistarpeet
Metsien kulttuuriperinnön inventointi	Kenttätyöjaksot Kyrönmaalla; Laihia, Isokyrö ja Vähäkyrö	Kenttätyöjaksot Kyrönmaalla; Laihia, Isokyrö ja Vähäkyrö	Yhteenveto kenttätyön tuloksista, maastotarkastuksia reiteillä ja hoitokohteilla
Tietojärjestelmien kehittäminen	Inventointitietokanta, kehittäminen, testaus ja toteuttaminen	Inventointitietokannan käyttöönotto	Käyttökokemukset, arviointi, kehittämistarpeet
Tiedotus	www-sivut, esitelmät ja tiedotteet, mm. EAA Oslo	Reittien ja esittelykohteiden opasteiden suunnittelu, esitelmät ja tiedotteet	Taskuopas metsänkäsittelystä muinaisjäännösalueilla, käyntikohteiden esittelyt www-sivuilla, esitelmät ja tiedotteet
Rajat ylittävä yhteistyö	Yhteiset ekskursionit, maastotyöt, kokoukset, seminaarit, yhteistyöverkoston luominen	Yhteiset ekskursionit, kokoukset, maastotyöt ja yhteistyöverkoston seminaari	Yhteiset kokoukset ja yleinen seminaari metsien kulttuuriperinnöstä - neuvottelupäivät

Toteuttamishankkeen Suomen toisen väliraportointikauden vuonna 2013 tuloksia on listattu raportin luvussa 4.

3. Hankeorganisaatio

Projektia johdetaan kahdella tasolla. Ylin johto koostuu ohjausryhmästä, jossa on edustaja jokaisesta hankeosuudesta sekä kolmesta yhteistyötahosta. Projektin johtajana toimii Berit Andersson Västerbottenin museosta. Molempien maiden projektiryhmät ovat koonneet oman referenssiryhmän, jonka edustajisto koostuu tärkeimmistä yhteistyötahoista ja sidosryhmistä. Ryhmä toimii projektin tavoitteisiin liittyvänä informaation, keskustelun, kokemusten ja tiedon välitysohjelmina. Hankkeen Suomen osuudesta, projektin partnerin ominaisuudessa, vastaa Museovirasto. Kenttätyöryhmän muodostavat kaksi arkeologia, Vesa Laulumaa ja Satu Koivisto, jotka vastaavat pääosin myös projektihallinnasta. Museoviraston suojelusta ja hoidosta vastaavat arkeologit, Helena Taskinen, Tuula Heikkurinen-Montell ja Satu Mikkonen-Hirvonen sekä Arkeologisten kenttäpalveluiden yli-intendentti Marianna Niukkanen osallistuvat hankkeeseen virkistyksensä puitteissa. Yhteistyötahoina Ruotsissa ovat Västerbottenin museo, Lyckselen metsämuseo ja Västerbottenin läänin metsäkeskus sekä Skellefteån kunta, Västerbottenin lääninhallituksen kulttuuriympäristöosasto, metsätalous, kotiseutuliike ja yhdistykset. Suomen yhteistyökumppaneiden Museoviraston ja Metsäkeskuksen lisäksi mukana ovat Metsänhoitoyhdistys Etelä-Pohjanmaa, UPM, Metsäliitto, Stora Enso, Metsähallitus, Pohjanmaan museo sekä alueen kunnat.

Suomen SKAIK-projektin kokoamassa referenssiryhmässä on edustajat seuraavilta tahoilta: Metsäkeskus, Metsänhoitoyhdistys Etelä-Pohjanmaa, UPM:n, Metsäliiton ja Stora Enson paikallistoimistot, Metsähallitus, Metsäkeskus Tapio, Pohjanmaan museo, Laihian Kotiseutu- ja museoyhdistys sekä Kyrönmaan kunnat. Toteuttamisvaiheessa jatketaan metsien kulttuuriperinnöstä tiedottamista ja koulutusta tarjoamalla informaatiota metsäalan toimijoiden lisäksi erityisesti metsänomistajille ja metsäalan oppilaitoksille. Tiedotus- ja koulutustilaisuudet järjestetään yhteistyössä Metsäkeskuksen kanssa.

4. Hankkeen toiminta pääpiirteittäin kaudella 1.5.–31.8.2013

Tämä väliraportti käsittelee projektin Suomen partnerin, Museoviraston, osuutta osana laajempaa kokonaisuutta SKAIK2 -toteuttamishankkeen **kahdeksannella** raportointikaudella 1.5.–31.8.2013. Projektitutkijoiden toimipaikkana on Kulttuuritalo Helsingissä, jossa heillä on työtilat.

Projekti on jaettu kolmeen, osittain limittaiseen vaiheeseen:

1. 1.3.–30.4. suunnittelukausi
2. 1.5.–30.10. maastotyökausi
3. 1.11.–28.2. jälkityö- ja raportointikausi

Tämän raportointikauden, 1.5.–31.8.2013, aikana ovat toteutuneet seuraavat hankkeen kenttäkauden toimenpiteet:

Tiedottaminen

- 1.6. mennessä ilmoitettiin kahden SKAIK-esitelmän pitäjiksi 19th Annual Meeting of the European Association of Archaeologists (EAA) -kongressiin Tšekin Pilseniin (Satu Koivisto ja Vesa Laulumaa)
- kesäkuussa kirjoitettiin ja lähetettiin arvioitavaksi SKAIK-artikkeli ”Pistepilvessä - Metsien arkeologiset kohteet LiDAR-ilmalaserkeilausaineistoissa” Arkeologipäivät 2012 -verkkajulkaisuun (Satu Koivisto)
- 23.7. päivitettiin SKAIK-projektin Suomen www-sivujen ajankohtaista-osio http://www.nba.fi/fi/ajankohtaista/kansainvalinen_toiminta/yhteistyohankkeita/skaik/ajankohtaista
- heinä-elokuussa kirjoitettiin ja käännettiin englanninkielelle luku ”Forestry as a crime” Heritage crime -kirjaan julkaistavaksi Iso-Britanniassa (Vesa Laulumaa)

Viranomaisyhteistyö

- 13.–17.5. osallistuttiin yhteisinventointiin sekä projekti- ja förvaltning-kokoukseen Ruotsin Västerbottenissa. Mukana: Mikael Nyholm, Satu Koivisto ja Vesa Laulumaa Museovirastosta; Berit Andersson, Ronny Smeds ja Erik Sandén Västerbottenin museosta; AnnKristin Unander ja Helena Gustafsson Skogstyrelsenistä; Göran Ådjers Suomen metsäkeskuksesta sekä Therese Sigmundsdotter Skogstyrelsenistä (13.5.), Jans Heinerud Västerbottenin museosta (17.5.) ja Göran Lindberg Skogstyrelsenistä (17.5.)
- 29.7. informoitiin SKAIK-projektin referenssiryhmää projektin päivitetystä www-sivuista ja Kyrönmaan opastussuunnitelmasta
- touko-elokuussa tehtiin tiiviisti yhteistyötä Suomen metsäkeskuksen Riitta Raatikaisen kanssa SKAIK-opastussuunnitelman toteuttamiseksi
- elokuussa suunniteltiin ja tehtiin varauksia SKAIK-yhteisinventointiviikkoa ja ohjausryhmän kokousta varten Kyrönmaalla ja Vaasassa 16.–20.9.

Inventointi

- 3.5. valittiin ja tehtiin sopimus osteologi Katariina Nurmisen kanssa Kyrönmaan palaneiden luuaineistojen osteologisista analyyseistä, joiden tuloksia tullaan hyödyntämään SKAIK-opastauluissa ja hankkeen informaatioaineistoissa
- 30.6. mennessä valmistuivat osteologiset analyysit Kyrönmaan palaneista luuaineistoista (Katariina Nurminen 2013)
- heinäkuussa valittiin luunäytteitä osteologisten analyysien tulosten perusteella AMS-ajoiuksiin
- 1.8. lähetettiin SKAIK-projektin tutkimuslupahakemus Museoviraston Arkisto- ja tietopalvelut -osastolle Kyrönmaan palaneiden luunäytteiden AMS-ajoitukseksi
- 23.8. saatiin Museoviraston Arkisto- ja tietopalvelut -osastolta tutkimuslupapäätös Kyrönmaan palaneiden luuaineistoiden ajoittamiseksi
- elokuussa tehtiin tiedusteluja Beta Analytic -ajoituslaboratoriosta tulosten aikatauluista ja luunäytteiden soveltuvuudesta AMS-ajoitukseen
- 28.8. lähetettiin 10 Kyrönmaan luufragmenttia ajoitettavaksi Beta Analytic -ajoituslaboratorioon Lontooseen

Kehittäminen ja koulutus

- elokuussa valmisteltiin 28.9. järjestettävän Kyrönmaan metsänomistajien retkeilypäivää yhteistyössä Metsäkeskuksen Riitta Raatikaisen kanssa

Kulttuuriperinnön esittely

- touko-elokuussa jatkettiin Kyrönmaan muinaisjäänkökohteiden opasteiden suunnittelua
- 6.-8.5. tehtiin maastotarkastuksia Kyrönmaalla ja tavattiin opastettavaksi suunniteltujen kohteiden maanomistajia, joiden kanssa laadittiin sopimukset opasteiden pystyttämistä
- 10.5. laadittiin toimenpidesuunnitelma Kyrönmaan muinaisjäänkökohteiden opastamiseksi
- 11.–13.6. järjestettiin maanomistajataapaamia ja tehtiin opasteiden suunnittelua Kyrönmaan muinaisjäänkökohteilla
- kesäkuussa valmistui SKAIK-projektin Kyrönmaan muinaisjäänkökohteiden opastussuunnitelma
- touko-elokuussa tehtiin yhteistyötä ja informoitiin Kyrönmaan kuntia, urheiluseuroja, kyläyhdistyksiä, tiekuntia ja muita paikallisia organisaatioita SKAIK-opastussuunnitelmasta ja sen toteuttamisesta ja yhteistyömahdollisuuksista
- kesäkuussa kilpailutettiin Metsäkeskuksen toimesta SKAIK-opaskohteiden kunnostamiseen soveltuvia työntekijöitä
- 20.6. ja 16.8. lähetettiin palvelukohteiden opastehakemuksia ELY-keskuksen liikenteen asiakaspalveluun
- 16.7. saatiin ELY-keskukselta myönteiset lupapäätökset Kyrönmaan palvelukohteiden opastamiseksi
- 31.7. lähetettiin tarjouspyynnöt SKAIK-opaskylttien valmistamiseksi yhteensä kuudelle kylttivalmistajalle
- 6.8. lähetettiin SKAIK-projektin tutkimuslupahakemus Museoviraston Kulttuuriympäristön suojelu -osastolle Kyrönmaan opastusjärjestelmän perustamiseksi
- 14.8. valittiin ja laadittiin sopimus Ekokilpi Oy:n kanssa SKAIK-opastusjärjestelmän valmistamisesta
- elokuussa kirjoitettiin tekstejä ja valittiin kuvia ruotsalaisten kanssa yhteistyössä toteutettavaan SKAIK-kiertonäyttelyyn

- 27.8. pyydettiin tarjous ja tilattiin Multidoc Oy:ltä SKAIK-opaskylttien tekstien ruotsin- ja englanninkieliset käännöstyöt

Projektihallinta

- 31.5. valmistui raportti ensimmäiseltä väliraportointikaudelta vuonna 2013
- 3.6. järjestettiin tilintarkastus ja kansallinen valvonta (Väliraportti 1/2013) Museovirastolla (Laura Lehtonen BDO Auditor Oy)
- 14.6. pidettiin Museoviraston SKAIK-projektiryhmän palaveri Kulttuuritalolla
- 5.7. allekirjoitettiin SKAIK-väliraportin 1/2013 tilintarkastajan todistus (Jarkko Westman, BDO Auditor Oy)
- 22.8. lähetettiin SKAIK-projektin Suomen vastinrahoitussitoumukset vuodelle 2013 Suomen metsäkeskukselle (2 500 e) ja Pohjanmaan museolle (2 000 e)

Toukokuussa järjestettiin ruotsalaisten ja suomalaisten hankekumppaneiden yhteisinventointiviikko Ruotsin Västerbottenissa. Inventointia jatkettiin Byske- ja Skellefteåjokien varsilla, jossa tehtiin maastotarkastuksia mm. kivikautisilla asuinpaikoilla, lapinkylässä ja kalliomaalauksilla. Viikon lopuksi järjestettiin Skellefteåssa projektikokous, jonka yhtenä teemana oli muinaisjäännösten esittely ja hoito sekä niiden huomiominen metsätalouden toimenpiteissä.

SKAIK-hankkeen opastaulujen suunnittelun ja niihin liittyvien tietoaineistojen laadinnan yhteydessä tilattiin Museoviraston Arkisto- ja tietopalvelut -osastolta nähtäväksi palaneita luuaineistoja Kyrönmaan rautakautisilta röykkiökohteilta. Aineistot on saatu talteen 1930-luvun kaivauksilta ja ne ovat olleet varastojen käytössä lähes 80 vuotta. Palaneet luuaineistot sisältävät kuitenkin mielenkiintoista tutkimusmateriaalia osteoarkeologisiin analyysiin sekä AMS-ajoitukseen. Palaneiden luuaineistojen analyysit teki toukokuussa FM Katariina Nurminen. Analyysissä tunnistettiin mahdollisimman tarkasti mistä ruumiinosasta ja eläinlajista tai ihmisestä luut ovat peräisin. Tulokset olivat erittäin mielenkiintoisia ja aineistosta kyettiin tekemään useita laji- ja ikämäärityksiä. Ehkäpä mielenkiintoisimpana tuloksena aineistosta kyettiin erottamaan myös muutamia palamattomia ihmis- ja eläinluun fragmentteja, mm. kahden palamattoman ihmisen sekä grönlanninhylkeen jäännöksiä sekä karjalankarhukoiran ja karhun palaneita luustonosia. Analyysissä merkittiin myös erikseen AMS-ajoittamiseen parhaiten soveltuvat luufragmentit. Tuloksena luuaineistosta valittiin 12 luunäytettä, joiden soveltuvuutta AMS-ajoitukseen selvitettiin vielä tarkemmin ajoituslaboratoriosta. Loppujen lopuksi ajoitettavien luunäytteiden määräksi tuli 10 kpl. Ajoituslaboratorioksi valittiin Beta Analytic Inc., koska se on ainoa toimija, jonka ajoitustulokset ovat saatavilla opastauluihin ja niihin liittyviin tietosisältöihin käytettäväksi SKAIK-hankeajan puitteissa. Luuanalyysin ja AMS-ajoituksen tuloksista on lisäksi tarkoitus kirjoittaa SKAIK-artikkeli Museoviraston Arkeologisten kenttäpalveluiden elektroniseen julkaisusarjaan.

Hankkeen vuoden 2013 tärkein tavoite on saada kunnostettua ja opastettua yhdeksän edustavaa muinaisjäännöskohdetta Kyrönmaalta. Opastaulujen suunnittelu saatiin väliraportointikaudella loppusuoralle ja yhteistyötä jatkettiin taiteilija Tom Björklundin kanssa. Tutkija Mikael Nyholm on vastannut opastaulujen taitosta, sisällöstä ja painoteknisestä ulkoasusta. Kesän aikana jatkettiin yhteistyötä Suomen metsäkeskuksen Riitta Raatikaisen kanssa, jonka kanssa suunniteltiin opastettavien kohteiden saavutettavuutta parantavia toimenpiteitä, kuten raivausta, merkintää, kunnostusta ja hoitoa. Kohteista laadittiin perusteelliset

opastussuunnitelmat ja opasteiden asennuksen lupa-asiat hoidettiin kuntoon kesä-elokuussa. Kohteiden kunnostus- ja taulujen asennustyöt aloitettiin kilpailutuksen kautta valitun työparin toimesta Kyrönmaalla syyskuussa 2013. Kaikkien opastettaviksi valittujen kohteiden maanomistajat suhtautuivat suunnitelmiin positiivisesti ja heidän kanssaan laadittiin sopimukset opasterakenteiden pystyttämistä. Kylttien ja viittojen valmistajaksi valittiin kilpailutuksen kautta Ekokilpi Oy. Tietosisältöä kohteista on tarkoitus linkittää myös Kyrönmaan kuntien ja matkailualan www-sivuille.

5. Hankkeen talous

Toteuttamishankkeen kokonaisbudjetti on 937 457 euroa, josta Suomen osuus on 416 856 euroa. Hankkeen Suomen osuuden budjetti kustannuslajeittain ilmenee liitteestä. Koko hankkeen rahoituksesta 50 % on Botnia-Atlantica -ohjelmasta ja 30 % kansallista rahoitusta, joka tulee Suomessa Pohjanmaan liitolta ja Ruotsissa Västerbottenin lääninhallitukselta. Hankkeen Suomen partnerin toteutuneet kustannukset kululajeittain ajalla 1.5.–31.8.2013 ilmenevät liitteestä.

6. Hankkeen tulosten hyödyntäminen

Suomen osuudessa metsien arkeologista kulttuuriperintöä esitellään valikoituja muinaisjäännöksiä kunnostamalla ja esittelemällä niitä opastein maastossa sekä www-sivujen ja painettujen esitteiden avulla. Toteuttamisvaiheessa on valittu käyntikohteiksi yhdeksän Kyrönmaan muinaisjäännöstä, jotka ovat helposti saavutettavia tai jotka sijaitsevat jo valmiin luontoreitin varressa. Kohteiden saavutettavuuden ja hoidon jatkuvuuden kannalta on tärkeää, että ne voi linkittää seudulla jo entuudestaan toimivaan virkistys- ja matkailukäyttöön. Kohteet on valittu, suunniteltu ja niiden kunnostusta toteutetaan yhteistyössä Museoviraston, Metsäkeskuksen sekä paikallisten toimijoiden kanssa. Hankkeesta tehdään vuosittain kolme väliraporttia ja yksi loppuraportti Botnia-Atlanticalle ja muille rahoittajille. Projekti tuottaa myös erilliset inventointiraportit ja tarvittaessa osaraportteja eri osioista. Projektin tärkeitä tavoitteita on myös vahvistaa suomalaisten ja ruotsalaisten välistä yhteenkuuluvuutta ja edistää kulttuuriperintöä koskevaa tiedonvaihtoa. Sen varmistamiseksi projektin inventoijat osallistuvat toistensa maastotöihin. Lisäksi järjestetään vuosittain kaksi projektikokousta Suomessa ja Ruotsissa. Projektin päätteeksi vuonna 2013 järjestetään yleinen seminaari, jossa perustetaan yhteistyöverkosto ja keskustelufoorumi Merenkurkun metsien kulttuuriperinnöstä. Projektin tuloksista kerrotaan myös muissa alan seminaareissa ja julkaisuissa.